

Важливим завданням товариства був вступ до Унії товариств Ліги Націй. Це дало б йому можливість використати її трибуну для ведення широкої міжнародної пропаганди, спробувати через Унію вплинути на Лігу Націй – адже остання неодноразово розглядала її пропозиції та резолюції.

Нова організація вважала свою діяльність допоміжною щодо офіційної дипломатії провідників ЗУНР. Серед керівників товариства (у його президії та Головій Раді) було чимало осіб, що у той чи інший час обіймали посади в уряді, його апараті чи дипломатичних місіях – Агенор Артемович, Айталь Вітошинський, Осип Назарук та ін. До складу Головної Ради певний час входив Кость Левицький, державний секретар із закордонних справ. У початковий період діяльності ЗУТЛН отримувало від уряду фінансову допомогу [2].

Отже, установчий документ ЗУТЛН мав інституційну основу – штаб-квартиру, відповідну організаційну структуру, постійні та допоміжні органи. Це свідчення того, що екзильний уряд Євгена Петрушевича прагнув надати ЗУТЛН статусу постійної міжнародної організації, створеної для врегулювання усіх питань, пов'язаних із захистом національних інтересів галицьких українців. Завдяки зусиллям ЗУТЛН «східногалицьке питання» неодноразово дискутувалося на засіданнях Великої Ради і політичного комітету.

У червні 1922 р. у Празі ЗУТЛН прийнято до Міжнародної унії товариств Ліги Націй, і Східна Галичина визнана як окремий суб'єкт міжнародного права. Це була значна перемога ЗУТЛН на міжнародній арені, яка дала галицьким українцям можливість на подальший захист національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кушнір В. Західноукраїнське товариство Ліги Націй (1922–1928). // Вісник Львівського університету. Серія історична. Вип. 33. Львів, 1998. С. 154–160.
2. Кушнір В. Ліга Націй та українське питання. 1919–1934 pp.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. Львів, 2000. URL: <http://cheloveknauka.com/liga-natsiy-i-ukrainskiy-vopros-1919-1934-gg#ixzz57abTNv34> (дата звернення: 11.12.2017 р.).
3. Литвин Н. Віденський період уряду ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. № 18. С. 268–272.
4. Статут Західноукраїнського товариства Ліги Націй // ЦДІАЛ України. Ф. 355 («Західноукраїнське товариство Ліги Націй (м. Відень)»). Оп. 1. Спр. 1. 24 ар.
5. Повідомлення про підготовку до загальних зборів Унії товариств Ліги Націй та засідання Головної ради Унії у Відні // ЦДІАЛ України. Ф. 355 («Західноукраїнське товариство Ліги Націй (м. Відень)»). Оп. 1. Спр. 17. 21 ар.

Гавур В.

Науковий керівник – проф. Алексієвець Л. М.

ТОЙОТОМІ ХІДЕЙОСІ В СТАНОВЛЕННІ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ В ЯПОНІЇ (1580-І – 1590-І РР.): СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Актуальність статті полягає у недостатньому дослідженні проблематики в українській історіографії, що зумовлює потребу висвітлити віхи японської історії означеного часу. Також, на думку автора, без розуміння дій Тойотомі Хідейосі у творенні нової суспільної системи доволі складно, а то й неможливо, зрозуміти становлення та подальше існування створеного (уже після смерті Хідейосі) сьогунату Токугава. Предметом дослідження є аналіз політики Тойотомі Хідейосі у сфері соціальних відносин японського суспільства та побудови суспільної ієрархії. Окреслену проблему, певною мірою, вивчали Н. Лещенко, Дж. Холл, М. Янсен, Д. Єлісеєв та ін.

Тойотомі Хідейосі є відомою постаттю в історії Японії. Його по праву можна вважати одним із творців централізованої політичної системи Японії. Продовжувач справи Оди Нобунаги та попередник Токугави Ієясу, цей політичний і воєнний діяч, що утримував та зміцнював владу в своїх руках упродовж 1582–1598 рр., зміг фактично припинити добу міжусобних воєн, яка в історіографії носить назву сенгоку дзідай («епоха воюючих провінцій»). Безперечно, Хідейосі не зміг примирити усі конкуруючі сторони у боротьбі за обіймання політичної влади (що, після його смерті, вилилось у формування Східної та Західної коаліцій, апогеєм чого стала битва при Секігахара у 1600 р.). Хоча він здійснював певні спроби завершити криваву епоху та мав на меті забезпечити у майбутньому титулом сьогуну власного сина Хідейорі, адже сам, згідно традиції, не міг її обіймати. Однак все це – інша історія. Наше ж завдання – проаналізувати ті рішення Хідейосі у справах з регулювання суспільних відносин, котрі надали японському суспільству дещо іншого вигляду – у порівнянні із попереднім століттям.

Перш за все, варто реконструювати історичний контекст періоду правління Хідейосі, аби краще зрозуміти ті зміни, що він зумів провести у японському суспільстві. На той момент у Японії завершувався чи не найбуремніший період в історії країни, так звана «епоха воюючих провінцій». На момент 1580-х рр. владу в своїх руках концентрувала низка впливових самурайських домів: Морі, Дате, Токугава, Ходзьо, Сімадзу та ін. Після смерті глави клану Ода і чи не найбільшого тогочасного претендента на місце воєнно-політичного гегемона, Нобунаги (у 1582 р.), кожна із цих впливових сил могла претендувати в майбутньому на владу над усією країною. Як бачимо, конкурентів у Хідейосі було багато. Додамо до них і кількох полководців, насамперед,

Акеті Міцухіде (зрада котрого й призвела до смерті Нобунаги в храмі Хооно–дзі), а також Сібату Кацуйо. Як бачимо, ситуація виглядала вельми складною, та Хідейосі із поставленими труднощами справився, розбивши в ході воєнних кампаній у 1582 р. війська Акеті (битва при Ямадзакі), а у 1583 р. – Сібату – у битві під Сідзугатаке. У 1590 р. досягнення Тойотомі виявились ще більш вражаючими: в цей рік йому вдалось зламати опір останнього великого супротивника – клану Ходзьо, що відбулось в ході облоги неприступного до цього часу замку Одавара.

Однак, гучні перемоги, одержані Тойотомі на полі бою, не гарантували йому цілковитого підпорядкування Японії. Країна ще не встигла оговтатись від спустошливих воєн, і в разі нерозумного підходу ситуація могла знову дестабілізуватись. А проте, новий лідер зміг застосувати прагматичну на той момент політику, делегуючи, за словами історика Маріуса Янсена, владу в регіонах своїм наблизеним васалам [1, с. 18]. Це дозволило йому реалізувати низку реформ, що заклали підвалини нового соціального порядку. Не дивно, що гаслом Хідейосі був вираз: «Принести мир в провінції за 50 років» [2, с. 48]. Вочевидь, кампаку (канцлер: цей титул Хідейосі одержав від імператора у 1585 р.; від останнього він же й отримав роком пізніше і дворянське прізвисько Тойотомі) не бачив в продовженні кривавої вакханалії панацеї як для своєї влади, так і для життя і функціонування всієї Японії.

Описати усі зміни, що були проведені в часи політичного домінування Хідейосі (навіть у системі соціальних відносин) займе багато часу. Тому, коротко перелічимо більшість із них. Так, зокрема, впродовж 1580–1590-х рр. вдалось здійснити перепис населення («кенті») та реєстр усіх земель, конфіскувати значні земельні площі у крупних поміщиків та звільнити немало землевласників від залежності з боку буддійських храмів – декотрих із них в «епоху воюючих провінцій» цілком можна означувати політичними суб'єктами [3, с. 42–43]. Також апарат Хідейосі зміг здійснити уніфікацію земельних площ (одиниця – тан, або 0,099 га), із якого виводили одиницю врожаю і, водночас – податкової валюти (1 коку рису) та одиницю об'єму (кьомасу, або 1/100 коку), та встановити основний податок [3, с. 44]. Також був проголошений мораторій на піратську діяльність [2, с. 50]. Безперечно, усі ці зміни з часом сильно змінили соціальні відносини в японському суспільстві. Натомість, детальніше розглянемо саме ті елементи в указах Хідейосі, що спричинили до зміни соціальної стратифікації японського суспільства.

Першим важливим джерелом є «Указ про норми податків та прикріплення селян до землі». Перед його аналізом варто вказати на те, що даний указ був виданий ще у 1568 р., коли Хідейосі служив васалом Оди Нобунаги. І, судячи зі всього, заходи, описані в ньому, були радше частиною проекту самого Нобунаги. Однак, цей документ є вкрай важливим, аби побачити логіку подальших перетворень на селі, які відбудуться у 1580–1590-х рр.

Указ містить лише два пункти, і обидва заслуговують уваги. Тут чітко прописані права селян та сеньйора у питанні про встановлення норм податків. Зокрема, те, що «питання податку – справа селянина і сеньйора». Поземельний податок міг бути змінений. Наприклад, у випадку стихійного лиха, селяни мали право подати прохання (або петицію) сеньйору, і після обстеження землі міра поземельного податку могла бути зменшена від раніше встановленої. Однак, селянин у будь-якому разі не міг отримати у свої руки більше 1/3 врожаю. Це деталі, але вони у певній мірі відображають стану ієрархію в сільському середовищі, дещо схожу на західноєвропейську у часи середньовіччя [4].

Також, сеньйор має право карати селян у випадку наполягання останніх про зміну податків без доречної на те причини. Також селяни можуть зазнавати покарання у тому випадку, якщо безпричинно надумують покинути свої земельні ділянки [4]. Регулювання сеньйором податків та право на здійснення покарань над селянами у певних ситуаціях не здаються чимось особливим. Однак, це не так. Справа в тім, що за століття міжусобних воєн соціальна структура в Японії стала надзвичайно розмитою. Доволі чітка ієрархія, що побутувала тут у минулому, часто змінювалася появою багатьох соціальних ліфтів і, відповідно, можливістю реалізувати себе. Яскравим прикладом використання одного з таких соціальних ліфтів став і сам Хідейосі – людина селянського походження, котра, завдяки як власним вмінням, так і сприятливим обставинам зробила запаморочливу кар'єру. Управляти подібним хаосом, та ще й з одного центру було складно. Тому, даний указ можна вважати одним із перших у сфері як уніфікації, так і становлення ієрархії.

Наступний документ, що привертає увагу – «Указ про вилучення зброї», виданий у 1588 р. На думку Д. Єлісеєва, Хідейосі в цьому акті уже старався говорити «від імені нації», а також рівнятися на китайське правительство (апеляція до китайської традиції і справді є) [5, с. 218]. У документі сповіщається про те, що уся зброя, наявна у селян, має бути вилучена: «Селянам усіх провінцій категорично забороняється мати мечі, кинджали, луки, вогнепальну та іншу зброю» [5]. Із наступних тверджень стає очевидним те, що даний наказ спрямований на відлучення селянства від воєнних дій: у формулюванні закон постає «основою миру, безпеки країни і щастя людей» [5]. Дивлячись на це, розуміємо, що селяни могли бути потенційною воєнною силою, причому чисельною, враховуючи те, що японське селянство, як і в будь-якій іншій на той момент аграрній державі становило абсолютну більшість населення. Водночас, вони могли б виступати соціальною базою

нових, непередбачуваних повстань. Подібний закон, до того ж, заганяє селян в чіткі соціальні рамки, таким чином, руйнуючи попередньо наявні соціальні ліфти.

І логічним підсумком подібних законів виглядає видання в 1591 р. «Указу про закріплення соціальних відмінностей». Хідейосі, по суті, остаточно руйнує попередній стан справ, за яких японське населення могло відзначатись великою соціальною мобільністю та користуватись соціальними ліфтами. Зокрема, згідно указу, селянам заборонялось займатися торгівлею чи ремеслом, більше того, покривання їх діяльності власником земель чи місцевим чиновником спричинить до покарання останніх. А покривання таких селян іншими селянами тягне за собою колективну відповідальність усіх [6]. З цього бачимо чітке відокремлення соціальних станів. Ще краще його можна помітити, звернувши увагу на те, що самураям та їх слугам теж заборонялося проживати під виглядом міщан та селян. Більше того, як бачимо зі статті 3 самураї, «прикріплювались» до свого сюзерена, і могли покинути його тільки в тому випадку, якщо отримають від останнього дозвіл служити в іншого сюзерена [6]. Подібним заходом, судячи зі всього, Хідейосі намагався вбити одразу двох зайців: вибудувати чітку ієрархію в межах самурайського стану, а також знати реальний стан справ, пов'язаний із людськими воєнними ресурсами даймьо (найкрупніших сеньйорів).

Отже, впродовж 1582–1598 рр. Тойотомі Хідейосі концентрував зусилля на розбудові упорядкованої суспільної системи. Не будучи сьогунном, і не маючи права його заснувати, йому все ж вдалось утвердити власне домінування та провести ряд реформ, серед яких чітко простежувалось внесення змін до суспільних відносин. Так, селянство виявилось прикріпленим до землі, а самураї – до власних сюзеренів. Спроба подібної кристалізації та розмежування суспільних станів за правами і привілеями, демонструвала орієнтовану суспільну ієрархію, у якій самураї б посідали верховенство. Власне, подібна стратифікація населення була фундаментом утвердження в часи існування сьогунату Токугава (1603–1868 рр.) системи «сі-но-ко-сьо» (система чотирьох станів, яка включала самураїв, селян, ремісників та торговців). І, що найважливіше, подібні реформи торкалися уже всієї країни, і були спрямовані на уніфікацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jansen M. The making a modern Japan. The Belknap press of Harvard University press, 2002. 933 p.
2. Hall J. The Cambridge history of Japan. Early modern Japan. Cambridge University Press, 2008. V. 4. 838 p.
3. Лещенко Н. Япония в эпоху Токугава. М.: КРАФТ+, 2010 р. 352 с;
4. Указ о норме подати и прикреплении крестьян к земле. База даних «vostlit»/Японии. URL: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Japan/XVI/1560-1580/Jap_pet_dvizen/frameset1.htm
5. Елисеев Д. Хидэёси: строитель современной Японии. / пер. с фр. М. Ю. Некрасова. СПб.: Евразия, 2008. 318 с.
6. Указ об изъятии оружия. База даних «vostlit» / Японии. URL: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Japan/XVI/1580-1600/Hideesi/ukaz_o_sbore_meccej/text1.phtml?id=11730
7. Указ о закреплении социальных различий («Мибун-но тэйрэй»). База даних «vostlit»/Японии. URL: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Japan/XVI/1560-1580/Jap_pet_dvizen/frameset1.htm

Ковбаса В.

Науковий керівник – доц. Морська Н.Л.

НАУКА І ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

«*No sabemos lo que pasa y eso es lo que pasa*», - пише Ортега – і – Гасет: «Ми не знаємо, що відбувається і чи відбувається саме це».

І справді, завжди існує певна відстань між подією та усвідомленням її значення: пізнання приходить із запізненням щодо теперішнього: «Птах Мінерви (розуму) злітає з настанням сутінок» (Гегель). Крім того, пізнання спантеличується, водночас, швидкістю розвитку і сучасними змінами, а також властивою глобалізації складністю: незчисленними зворотними взаємодіями між надзвичайно різними процесами (економічними, соціальними, демографічними, політичними, ідеологічними, релігійними тощо).

Ми живемо у вирішальний момент божевільної пригоди, розпочатої вісім тисяч років тому, сповненої жорстокості й величчю, високих злетів і лихоліть, поневолення і визволення, яка захопила нині понад сім мільярдів людських істот. Тож як не відчувати, що в цій кризі й через неї відбувається титанічна боротьба між силами смерті і силами життя? Ці дві сили не тільки б'ються між собою, а й живлять одна одну, адже смертельні розвалювання на частини уможливають відродження або метаморфози, проте вони також і душать можливі відродження і метаморфози: «Жити від смерті, вмерти від життя» - цей вислів Геракліта виражає амбівалентність планетарної кризи.

Мета статті: проаналізувати сутність глобальних проблем людства, а також визначити, яке місце посідає наука у їх вирішенні чи загостренні на конкретних прикладах.

Актуальність дослідження пов'язана із загостренням глобальних проблем, посиленням процесів глобалізації у всіх сферах людської діяльності і пошуком відповіді на питання: «Що робити далі»? Дати відповідь на це питання прагне наука.